

Abonamentul:

Pentru monarhie:
Pe an 12 cor., $\frac{1}{2}$ an
6 cor., $\frac{1}{4}$ an 3 cor.

Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 fr., $\frac{1}{2}$
an 9 fr., $\frac{1}{4}$ an
4 fr. 50 cm.

Foaie apare în fiecare
Sâmbătă.

Unirea

Insertiuni:

Un şir garmond:
odată 14 fl., a doua
oară 12 fl., a treia
oară 10 fl.

Tot ce priveşte foaia
să se adreseze la: Re-
dacţiunea şi admini-
straţiunea „Unirea”
în
Blaj.

Foaie bisericească-politică.**Anul XVI.****Blaj, 15 Decembrie 1906.****Numărul 51.**

Tăria noastră.

II.

Am zis în nrul trecut al foaiei noastre, că acum este timpul cel mai potrivit, ca poporul dela sate să cetească şi să înveţe. Pentru preoţimea noastră este acum o datorinţă sfântă, să bată la uşile celor nepricepători şi renitenţi, ca să-şi trimită copiii la şcoală, şi pentru învăţător o datorinţă de onoare, ca toţi şcolarii să înveţe cel puţin a scrie şi a ceti. Nu este iertat, şi ne-am bucura, dacă învăţătorimea noastră şi-ar face din aceasta o chestie de ambiţie şi de conştiinţă, să treacă cineva, fie acela ori-cine, peste anii de şcoală, fără a fi învăţat cel puţin scrisul şi cetitul.

Scrisul însă şi cetitul nu înseamnă încă progres cultural. Fără acestea, drept, că nu să poate vorbi nici chiar de posibilitatea unui astfel de progres. Dacă deci preoţimea şi învăţătorimea noastră au menirea de a răspândi lumina printre poporul dela sate, ce obligamente i-să impun faţă de adulţi şi de sătenii, cari au trecut peste anii şcolarii?

Noi credem, că datorinţele lor faţă de adulţi sunt tot aşa de mari, ca şi faţă de începători. Acestora le trebuie acum adevărată hrană sufletească. Acuma este timpul oportun, ca să se deschidă bibliotecile populare sau ale şcolarii şi nu să se deie numai celui ce cere, ci să se imbie cărţile bune, scrise pentru luminarea poporului, că toţi să cetească, să înveţe şi să se lumineze.

Dar unde nu sunt astăzi bibliotecii, ni-să impune întrebarea involuntar?

Acolo ar trebui la tot cazul înfiinţate. Şi mai ales, că e vorbă de înaintarea culturală a poporului dela sate, este o chestiune de am-

biţie a preotului, învăţătorului şi a inteligenţei locale, ca să se gândească la mijloacele necesare pentru înfiinţarea bibliotecii populare.

Şi să mai mărturisim un caz ciudat, ce am avut ocaziune să vedem în multe biblioteci populare, că scrierile adevărat populare lipsesc. Şi lipsesc poate de aceea pentru-că în literatura noastră scrierile adevărat populare, potrivite pentru plugarii nostri din Ardeal sunt corbi albi. Nu vorbim de acelea scrieri, cari sunt despre popor şi cari absolute nu au nimica comun cu literatura populară, şi pe cari poporul tot aşa de puţin le înţelege, ca şi pe cărţile scrise în termeni de ştiinţă, ci vorbim de numărul rar a acelor cărţi, cari ar trebui să aibă menirea ca să distragă şi să lăţască gustul cetitului între popor. Biblioteci populare să pot crea, dar scrieri bune populare nu aşa uşor. Noi am insistat în diferite rânduri, ca Asociaţiunea aceea pentru literatura poporului acest român să-şi vadă odată ţinta în inscripţia, ce o poartă pe frunte şi pentru scrierea şi răspândirea cărţilor bune populare să-şi concentreze toată activitatea sa. Am zis atunci, că poporul dela sate şi astăzi ceteşte *Mănunile Precestei* şi *Alexandriei* în lipsa altor cărţi bune populare, şi astăzi după doi ani nici un progres în privinţa aceasta nu vedem. Decumva nu foaia aceea populară, despre care odată atâta să vorbea, va aduce mântuirea aşteptată. Cu cărţile bune însă vom fi tot acolo. Va fi cu o revistă săptămânală mai mult şi cu aceasta Asociaţiunea crede a-şi implini chemarea, ce o are.

La luminarea şi răspândirea culturii printre popor deci, să recer mai mulţi factori. Şi să recer anume scrieri bune populare, scrise după gustul sătenilor noştri. A să îngrijă de scrierea acestor cărţi şi de

modul de ale lăţi, este datorinţa principală a Asociaţiunei pentru cultura şi literatura poporului român.

A lucra cu adevărată abnegaţiune apostolească, cu acestea scrieri să fie şi cetite de popor, este o sfântă datorinţă a preoţimei, învăţătorimei şi a inteligenţei noastre.

Cu toate acestea însă cărţile populare câte sunt, nu este iertat să lipsească din bibliotecile populare, ca poporul plugar să aibă ce ceti. Prin cetit merge înainte.

Chestiuni şcolare.

În Nr. 47. a. c. al acestei foi sub-titlu de: „Afaceri şcolare” — un domn subsemnat „A” adresează un apel către noi învăţătorii. Rog deci Ou. Red., ca în legătură cu cele, ce s'au publicat atunci, să deie loc şi celor următoare. Înainte însă de a intra în amănunte, ne bucurăm, fiind-că găsim bărbaţi, cari deşi neinteresăţi, totuşi se ocupă cu chestiunile noastre învăţătoreşti. Băluţăm şi ţinuta acestei foi, care deşi străină de tagma noastră, totuşi consacră spaţiul şi afacerilor, ce ne interesează pe noi. Este în deplină convingere, că ceea-ce ne preocupă pe noi, nu sunt interese particulare, fără publice, prin ce să asigură nu atât viitorul nostru, cât mai mult al şcolarii, şi prin urmare al poporului. Iată dar, că afacerile, ce agită azi învăţătorimea, ar trebui să intereseze pe fie-care individ, ce să pretinde a fi binevoitorul şcolarii şi al învăţământului nostru.

Dar să revenim.

Deşi am intrat astăzi în un veac, care trebuie să însemne mai mult, decât al luminilor, totuşi din partea multora suntem consideraţi ca cea mai urgisită şi mai despreţită clasă socială. Ne-a despreţuit societatea omenească nu pentru, că noi nu am fi membrii ei, ci fiind-că aspiraţiunile/ ce le-a legat de oficiul nostru, nu le-am putut presta. Şi nici astăzi nu le vom putea, dacă aceea-şi societate nu-şi va da seamă de pedecile, ce trebuie să delăturăm întru ajungerea scopului nostru. Şi dacă însă-şi nu va da ajutor la delăturarea lor, zădarnice li vor fi aşteptările ei şi insuficiente sforţările noastre. Cea mai grea de delăturat, şi care reclamă mai mult ajutor, este salarizarea slabă, de care ne-am bucurat noi învăţătorii. Căci cu aceea sumă bagatelă

nici vegeta nu să poate, necum să trăim. Care e remunerarea noastră în raport cu a altor funcționari, cari nici momentuositatea oficiului și nici prestațiunile lor nu corespund cu ale noastre — și așa puțin? Care e diferența între asigurarea existenței noastre și a celor, cari cu aceeași slujbă, dar la alte confesiuni? Unde mai pui, că năcazul nostru e mai mare ca al lor fiindcă ne luptăm cu greutatea a lor două limbi, pe când ei numai cu una și și aceea cea maternă? Și cu toate acestea nemulțămirea lor e mai mare ca a noastră. Adevărat că antecesorii noștri să mulțămiau cu $\frac{1}{2}$ sau $\frac{1}{3}$ din ceea-ce avem noi azi, dar să mulțameau, fiindcă condițiunile vieții sociale nu erau cele, cari sunt azi. Și între ast-fel de împrejurări, nici societatea omenească nu-și legase de ei aspirațiunile, cari le leagă de noi. Așa-dar nu îndemnul propriu, fără viața socială de azi ne-a silit ca să cerem înbunătățirea sortii noastre.

Mișcarea s'a pornit abia de trei ani, când s'a cerut dela Prea Ven. Consistor regularea salariilor noastre, conform art. de lege XXVI din 1893 — §. 16 în virtutea căruia cu învoirea școlărilor salarele noastre să pot întregi la 800 cor. Prea Ven. Consistor a răspuns comitetului central al Reuniunii noastre, abia în 20 Iaur 1906 cu hârtia de sub Nr. 283 în care declară, că afacerea să va înainta și transpune sinodului arhidiecezan. În legătură cu propunerea aceasta Adun. generală a noastră, ținută la 22, 23 și 24 Oct., a hotărât ca Sinodului arhidiecezan să se substearnă și un memorandum, în care cererea noastră să fie pe deplin motivată. Din compunerea și formarea memorandumului, să pot scoate în relief următoarele:

Preteuziunea noastră este, ca salariile să se urce cu ori-ce pret. În împrejurările

și condițiunile din trecut nu mai putem susține. Plata ce avem e mai mult, ca cu ea să murim de foame, dar prea puțin ca să trăim. Și apoi vrem să se știe, că nemulțămirea aceasta nu să poate considera ca opera învățătorilor tineri — cum cred unii — fără a fost un neajuns, cu care s'au luptat și antecesorii noștri. Și dacă ei nu s'au manifestat, n'au făcut-o, nu că n'ar fi fost așa pretenzivi ca noi, fără fiindcă le lipsea energia și bărbăția cuvenită.

La pretinderea acestei pretenziuni ne îndreptățește bunul simț al ori-cărui om, ce să pretinde a fi binevoitorul școlărilor și al învățământului nostru; —

ne îndreptățește misiunea noastră de a lucra pentru înaintarea și cultivarea poporului nostru pe toate terenele ca social, moral și cultural; —

ne îndreptățește pregătirea noastră superioară de-a putea corespunde rolului, ce avem de împliniți ai tinerelor sursele, dela care creștere atârână în mare parte viitorul bisericii, neamului și statului;

ne îndreptățește prestațiunile noastre, deși puțin și nemulțămitoare după unii, totuși superioare celor prestate de antecesorii noștri; —

ne îndreptățește împrejurările actuale și de tot maștere, în cari trebuie să ne târâm zilele; —

ne îndreptățește aceea literă moartă din § ul legii cuprinsă în art. XXVI din 1893 — §. 16 în înțelesul căruia salariile noastre să pot întregi la 800 cor și quinquinalele obveniente.

Iar cu preteuziunea aceasta nu ne-am adresat oficiilor străine, fără auctoritaților noastre bisericești considerând dreptul istoric, ce l-a avut ori-ce comunitate bisericească, ca în institutele sale să-și poată propovădui adevărurile sale de credință; —

considerând dar și dreptul, ce l-a avut și comunitatea noastră bisericească gr.-cat. ca în institutele sale, să-și poată pune organele sale; —

considerând că aceste organe de dânsă crescute în serviciul său puse, de dânsă controlate și remunerate; —

considerând că aceea remunerare s'a ridicat treptat așa, pe cum au pretins-o raporturile vieții sociale; am cerut și noi, ca salariile noastre să se ridice conform celor, cari sunt în un oficiu cu noi, conform raporturilor vieții sociale de azi; sau cel puțin conform legii.

Mulți nu sunt mulțămiiți cu știnta noastră, fiindcă în acel memorandum n'am amintit mijloacele, și n'am tractat căile, prin cari s'ar putea ridica, respective înbunătăți salariile noastre. Aceasta vrea să o arete și dl „A“ în articol — „Afaceri școlare“ — din Nr. 47. Și anume DSA zice: — „să se facă o colecție publică pretutindeni între Români, adresându-se către inteligență și popor, ca să concurgă cu toții cu obolul lor, pentru înființarea unui fond, din care să se ajutoreze apoi pe rând totii învățătorii.“ — Bună ar fi și calea aceasta, dar oare peste câtă vreme ar putea ea deveni realizabilă?! Cât va trebui să țină colecția pentru a să putea aduna capitalul de lipsă din interesele cărnia să se poată ajuta cei 700—800 de învățători?! Și în timpul, până când ar deveni acestea posibile — ceea-ce nici nu să poate prevedea — ce facem noi, cei, cari azi cerem întregirea, iar nu peste veacuri?! Sau s'a temut DSA, ca Sinodul arhidiecezan să nu rozoalve afacerea în modul, cum a rezolvat-o congresul bisericii ortodoxe?! Și oare pentru-ce? Căci noi știm că astăzi cu nimic nu e mai amenințată școala cu ajutor de stat, decât ceea-ce nu are. Cu nimic nu pretind

FEUILLETON.

Chestii contimporane.

I.

II Santo.

În primăvara anului acestuia s'a întâmplat, că Congregația Indicii din Roma a oprit romanul „II Santo“ (Sfântul) de A. Fogazzaro. Autorul s'au supus decretului Congregației și pacea a fost gata.

Dar n'auvut pace lumea din afară. De o jumătate de an toată lumea cultă, toate revistele catolice și acatolice se ocupă de romanul acesta și de autorul ei. Romanul a apărut numai în Italia în câte-va zeci de mii de exemplare, a fost tradus în toate limbile europene. Causa lui Abbé Loisy nu a fost așa celebră, ca a „Sfântului“. La noi, cei drept, nu aflu multă bătaie de cap pentru aceasta; foile noastre au luat notă și au trecut la ordinea zilei; poate singur în Dl Iorga, să fie lasat oare-care antipatie întâmplarea aceasta față de Papa, căci iacă ce scria chiar pe vremea aceea în „Neamul românesc“ (nr. 3, 1906, p. 51): „Papa un bun bătrân modest, bolnav de papalitate, de forme, de tradiții, de intrigi“ (tocmai așa spune și Fogazzaro!).

Și de unde acest interes deosebit? Lucrul se explică prin aceea că toate chestiile culturale mai înalte sunt nedespărțite de chestia religiunii; prin urmare unde e

vorbă de o reformă a religiunii, acolo toată lumea privește cu interes. Iar de o astfel de reformă a religiunii creștine-catolice e vorba în *II Santo*.

E vorba aici de chestia așa numitului *reform-catolicism*: o direcție nouă, în sinul bisericii pe baza principiilor, că în Biserica catolică, cele esențiale, adevărurile dogmatice și morale, trebuie deosebite de cele accidentale, temporale, externe, cum e disciplina, cultul. Acelea au murit absolut, acelea trebuie reținute; acestea sunt relative, productul unei evoluții istorice, prin urmare trebuie acomodate vremilor de azi! Un principiu în sine clar și o direcție idealistă sunt acestea, care are următorii vestiți și puternici, ¹⁾ dar de care mai pe larg nu ne putem ocupa aici. Acum e destul să spunem, că reform-catolicismul (e nume vulgar, deși româneste mai bine i-ași zice: catolicism reformist) nu-i păcat și prin urmare nici „Sfântul“ nu pentru aceea a ajuns în Indice!

Ca ori-ce produs omenesc, așa și *II Santo*, are nărțile sale bune și rele. Romanul lui Fogazzaro e un produs literar genial. Insuși autorul e un catolic bun și credincios practic. E convins despre originea dumnezească a Bisericii, și crede toate învățăturile relevate în acea. Cunoaște și lumea modernă și-i spune verde: fără religie nu-i fi, nu poți fi! Iar religia adevărată e religia catolică! Dar cunoaște și Biserica,

¹⁾ De acestia se ține rerumiul prof. Erhard, a cărui carte: *Der Katholicismus u. das zwanzigste Jahrhundert* (1902) a ajuns în o jumătate de an 12 ediții. Între acestia putem socoti și pe revamitul episcop, Prohászka (cf. *Dieudas világélet* p. 352, etc.). În primăvara aceasta a murit prof. Schell, unul dintre cei mai „periculoși“ conducători ai reform-catolicismului german.

Biserica de azi și-i spune în față: Biserica nu e: ierarhia, catolicismul, nu e: clericalismul. Drept are. Dar în modul, cum ueste el aceste două: Biserica și lume modernă, greșeste Fogazzaro. Acea direcție individualistică, care o reprezintă Fogazzaro, nici odată nu se va pute valida în Biserica. Biserica e societatea tuturor creștinilor, dar membrii ei nu sunt de o formă, nu sunt egali (*societas inaequalium*). Trebuie, că unii să poruncească și alții să asculte. Aceasta subordinație e din *autoritate dumnezeiască*. Ce ar fi, dacă aceasta subordinație ar înceta? Ce ar fi din ierarhia Bisericii catolice, deose care zice marea istoric prot Macaulay „că e o adevărată capo d'operă a înțelepciunii omenești“?

Într'o icoană foarte tristă descrie Fogazzaro relele, ce bantue azi în Biserica lui Hristos. *Patru duhuri rele* domnesc asupra ei: minciuna, râvna de domnie a preștilor, zgârcenia și nemișcarea. Biserica oprește *scrutarea liberă* în învățături religioasă, în S. Scriptură, împedecă *progresul social*, iar în cult să anume tot mai tare de *idololatrie* și *păgânism*. Nu-i vorba, drept are, dar numai la aparință. Dintre plânsurile lui Fogazzaro, aflăm unele și în scrierile autorilor celor mai ortod. (Kath. Szemle, 831, 1906). Dar colorile icoanei, zugravite de Fogazzaro sunt prea negre. Stabilecuni se pot afla și în preștilor Bisericii, și aceia sunt oameni. Apoi în istoria bisericească toate lucrurile trebuie privite prin prizna timpurilor respective. Dar unde află mai mare exemple ale idealizmului, abnegațiunii, jertfei, altruizmului și activității conștiințioase ca în s. Biserica. C- privește progresul: nu știe Fogazzaro, cât au făcut

oficiile civile mai puțin dela învățătorul neîmpărtașit cu ajut de stat, ca dela cel ce să împărtașește. Suntem de acord, dar cu enunțările, ce le-a făcut deputatul dietal și congresual, *Vasile Goldiș*, că tocmai prin aceea, că și școlile noastre vor fi împărtașite de ajutor de stat va însemna, că după-ace toți suntem cetățenii statului ungar, după-ace toți contribuim la susținerea lui, — toți trebuie să ne împărtașim și de beneficiile lui.

Nu înțeleg dar, ce intențiuni a avut dl „A” prin articolul D-Sale. Sau doar a avut de gând ca să prevină Sinodului arhidiecezan? Căci a alege căile și mijloacele, cari nici odată nu vor duce la scop, însumă a fi lipsit de bunăvoință, însumă a nu te interesa de școală și învățământ.

Că noi nu ne-am pronunțat asupra căilor și mijloacelor, prin cari ni-s'ar putea îmbunătăți soarta noastră — e foarte natural. Lucrul acesta nici nu cade în sfera noastră de activitate. Căci în 1893, când salariile noastre s'au regăsit la 600 cor. și quinquinalele, nime n'a cerut părerea învățătorimeii, că prin ce mijloace s'ar putea ajunge la facerea destul a acestei legi. Cei competenți siuguri s'au îngrijit pentru a putea satisface § 1. din acel articol de lege.

Datorința noastră e. să preîntindem aceea, ce legea ne îndreptățește. Și pentru dreptul nostru vom lupta.

În un următor articol ne vom ocupa cu deciziunea Sinodului arhidiecezan, referitor la memorandumul nostru.

Morlaca, la 27 Nov. 1906.

Traian Șuteu
inv. dirig.

CORESPONDINȚE.

Din Italia.

Castel Gandolfo, 15 Oct. 1906.

Geniul, adânc religios și poetic al Italia lianului, a dedicat Fecioarei Precurate — Insa-și cea maingoașă floare — *Maiul*: luna mândră a florilor; simbolul tinereții și al bucuriilor nevinovate. Omagiu nobil și scump, mai elocvent, decât ori-ce grăi vin! De ce nu i-am dedica deci și noi în gândurile noastre acum, când toate revine și încep a se mișca, pe *Octomvre*: acest *Mai* fără samăn al toamnei: luna fructelor și a storsului; simbolul gândurilor cuminti, ce-s sãmănta faptelor bune; și a puterii recreatoare, ce ne face ușoară munca dulce oste-neala și veselă odihna?

Frumseța lui de o melancolie vagă, îi pătrunde sufletul de dulcețată; privind în largul orizontului scăpător de lumină, simțesti cum ți-se topește strămtul cerc al individualității, cum te perzi în nemărginire, în pacea universală, ce gravează peste fire.

Să mișcă ceva de divin în natură, în zilele acestea scurte. O simplitate grandioasă e fața luminată a naturii.

Și de ce să nu spunem întreg adevărul? *Octomvrie* e cea mai aleasă, cea mai încântătoare dintre cele patru *june gemine* ale *anului*. În ea: tinăra, blândă și visătoare s'au îndrăgostit poezii, la haina ei bogată lucră de veacuri pictorii; oftările ei amoroase s'au oprit în corzile ghitarelor, în arcurile artiștilor; cu privirea ei duioasă a mișcat inimile de aur a ciobanilor; și numai pentru un suris al ei s'au bătut veacuri întregi neamurile.

E adevărat, că mulți au scris și în vers și în proză despre Italia, patria veselă

a muzelor; despre câmpurile ei: covoare brodate cu flori vii; despre munții ei sălbateci, cari, ca portretele vechilor eroi te atrag prin asprimea și severitatea lor; despre zilele ei de mai pline de soare, cari îți deșteaptă în pept amor și poezie: așa, că eu cetindu-le în anii mei studentești, începeam a iubi mai mult țara această într'adevăr unică în felul ei, decât *modestele coline* din dosul casei noastre miente, pe cari alte dați, cuprins de fericire ascultam, ca perdit într'un vis glasul trăgănat al fluerului și priviam dus cu gândul la poporul blând de oi, ce păștea respirat pe coaste; mai mult decât *lunca-ne tăcută* din capătul satului; leagăn moale al florilor și al fluturilor; și decât *Cărașul* cu ape line, ce ne curmă peste mijloc fânatele și lanurile aurite și să perde în dese cotituri departe în largul șesului între sălcâni și răchitile de pe maluri.

Au putut ei însă scrie pagini de frumseță trainică, de farmec neîntrecut, căci dacă n'au gustat giugășile lui *Octomvre*; dacă n'au fost sburați de florii acestor zile de aur, lucrările lor vor rămânea frumseți șterse, în cari au vărsat bogăția unui suflet nobil, generos și nimic mai mult.

Încep aceste zile cu un fenomen admirabil și de o rară frumseță. Deja de luni întregi, întreaga natură înnoie în o mare de văpaie, când ea la un semn făcut cu mâna, să deschid canalele cerului și cu asta începe sublima serie de tablouri. Primele plozi de toamnă pline de viață să descarcă cu violență și mânie ne mai văzută, măturând atmosfera grea de guoaie plutitoare, și aburi unsuroși; spălând coroanele posombrăte și cenușii ale arborilor, de pulvrea grosă a cărărilor. Zarea să deschide largă, limpede, transparenta; albastrul spălăcit și veșted de peste vară să retrage într'o adânc

numai *Leo XIII*, în interesul științelor biblice (cf. bulla „*Providentissimus*” și comisia biblica) al *filozofiei creștine*, al *științelor sociale*? În privința aceasta iacă ce scrie un preot protestant din Statele Unite (Prof. Briggs în *North American Review*): „istoria bisericeii cat. din secolul XVI. începând cu istoria reformelor, cari în nici un secol nu au fost așa profunde, ca în partea a doua a veacului trecut. Sigur, că *Papa Leo XIII*, a fost unul dintre reformatori. . . . Pontificele actual inse, *Piu X*, promite a fi un reformator și mai mare. La începutul pontificatului său, în câteva luni isprăvi deja multe și plănuește schimbări mari, deși reformele acestea nu să pot îndeplini așa curând și a arăta efectul. . . . (v. *Religio*, 1906, p. 404) Ce privește *chestia socială*: au nu *Papii Piu IX*, *Leo XIII*, au dat cel mai mare impuls spre studierea aceleia; au nu Biserica, cea mai *umană și socială instituție pe lume*, lucră de 19 veacuri, întru desrobirea sclavilor, ridicarea femeii, nutrirea celor flămânzi, obladuirea celor neputincioși, în spitale, instituții caritative? . . . În fine de *idololatrie* în Biserica numai acela vorbește, care nu-i destul de mare observator, să-și poată esplica exagerările unor culturi particulare (de es. cultul *Madonnei* în Italia și al *icoanelor* la români) din firea diferitelor popoare și din natura cultului estern.

Atinge *Fogazzaro* și *chestia romană* provocând pe Sanctitatea Sa, să iasă odată din prinsoarea voluntară, să cerceteze pe *Lazăr*, care suferă. Și în rezolvarea chestiei acesteia însă are multe scaderi, cari i-le impută chiar un critic protestant. (cf. *Gottesminne* v. p. 360).

Mai pretinde *Fogazzaro*, că Biserica

să se acomodeză *evoluției științelor de azi*, să nu se ferească așa tare de adevăr și de dreptate. — Răspundem: e lucru recunoscut, că știința absolută nu se împotrivesc, ci slujește religiei, dar *hipotezele, urmările* trase din adevărurile științei sau supuse ca adevăruri ale aceleia; acelea da sunt contra Bisericeii și acestora Biserica nu se va acomoda. Pentru că ceva e modern, nu trebuie să fie tot odată și bun. Dacă Biserica ar avea să se acomodeze, ar trebui să fie fost odată Kantiană, apoi darwinistă, materialistă, pozitivistă, nitsche-istă, și nu știu mai ce?

În specie, ce privește așa numitul *americanism*, care receré, că Biserica să se lapede de unele învățături secundare, unele instituțiuni omenești, pentru a recăstiga pe necredincioși, acesta e osândit deja de *Leo XIII*, și spre acesta inclină autorul nostru. Cartea lui *Fogazzaro* e potrivită și pentru a lăți *indiferențismul religios*, însă nu e tot una înainte lui *Dumnezeu*, că ce lege urmează cineva, ei va fi așa, cum a zis *Di Hristos*: „Cine va crede evangheliei, se va mântui, cine nu va crede, osândi-se-va!”

Mai observăm între altele, esplicarea raționalistă a *minunilor* și *profețiilor*. Ambele le esplică în mod aproape cu totul natural, așa că dacă i-am urma lui, am ajunge la cel mai crass naturalism, unde au stat *Renan*, *Strausz* și alții.

Aceste ar fi pe scurt greșelile lui *Fogazzaro* în *Il Santo*. Dar am zis la început, că romanul acesta e un *op genial*. Autorul cunoaște viața sufletească a omului și știe reda psihologia minunat. Stil frumos, descrieri plastice, limbă dulce, călduroasă, poetică! E de laudat și zelul lui, cu care scrie despre problemele religiunii în lumea

de azi; apoi simțământul acela religios, evlavia, care respiră din multe locuri ale romanului, ca dintr'o carte de rugăciuni. Peste tot buna credință a autorului cu greu să poate trage la îndoială.

Dar ce lângă frumsețele ei, văzurăm greșelile mari, de cari suferă, pentru aceea putem înțelege, că Congregația Indicelui socotind, că cartea aceasta *mai mult va strica, ca folosi*, — a băvat-o între cărțile oprite. Pentru aceea ju ecând faptul acesta, să zicem toți, ce a zis însuși autorul, când l-au întrebat, ce poziție va lua față de decretul Congregației: *silentium!* . . .

Nicolae Brânzeu.

Cărți postale ilustrate,
cu vederi din Blaj.

Bucata 6 fileri. — Suta 5 cor. franco.

FLORICELE DE CÂMP,
schite ușoare. De A. C. DOMȘA
Prețul 1 coroană.

cime nemăsurată, să închide par'că, să învârtosească și-ți stă de-asupra capului, ca o boaltă nemărginită, scobită într'un singur stan de Zafir. În pacea profundă, căzută pe urma ploilor, tremură atât de dulce și de vesel cântecul unor cântăreți târzii. De-alungul aleelor să mișcă somnoroș ghindari bătrâni, ca vremea și pururea verzi, aruncându-și umbrele dese, ca niște fonevi cer-nite peste cărările linse și sburate de lumină. În razele calde ale soarelui s'aleargă în sboruri frânte fluturi nebnateci; o aibină: econoamă sărguincioasă — a eșit din casă, să mai culeagă o gură de mere de prin florile de curând înflorite. Iar păiaungenal meșter: cu umblet așezat și cuminte; torcătorul, țesătorul și împletitorul iscusit și mai isteț decât un Chinez; negustorul cu rost și cu socoată mai viclean, decât un Evreu: și a întins cercetele mărfuri: pânzuri de tot soiul, dentele fine, ată, funii, perdele și râtele, în lungul și în largul luncii, pe tot spinul, pe toată floarea la ochii admiratori ai cumpărătorilor.

În lunca din vale, bătută întreaga vară de un soare păgân, arsă și uscată fără milă, răsar acum ierburi cu fir de mătăasă: acolo, unde mai înainte o păișină cu fir uscat și subțirel tipa ascuțit, ca scâncitul unui băet, când vântul dădea târcoale peste întinderea ei pustie. Bogatele vărsături, ce să întâpă în formă de icuri ascuțite în inima câmpiei și să împing surizătoare la deal până sub poala codrului, sunt o gură de rai pământesc, cu grădinile lor de olivi, de smochini și de vii încinse cu garduri vii de laur. Iar pădurei de castani, ce să varsă în unde grele peste umerii muntelui, îi stă atât de mândru cu vetrele acele roșietice și ruginii în poale, cu zimbetul acela melancolic pe la cõturi. Pretutindenea s'a scoborât o pace adâncă. Un duh treaz, vitejesc par'că plutește și boarea unei faie stânse a unui neam mai viteaz și mai glorios, par'că trece peste aceste locuri: unicii martori, unicele monumente vii din vremurile depărtate.

Natura întreagă să inchiagă într'o poezie grandioasă, a cărei strofe le-au scris veacurile cu slove de aur și în grai nemuritor și ce bietii muritori mor traducându-le în limba lor muritoare. Cu un cuvânt în zilele de toamnă a Italiei îți întâlnește sufletul frumosul acela sănin, treaz, serios, idealul vecinic și neajuns al artelor, simplitatea grandioasă, ce-ți fără sufletul, când deschizi operele păgânilor clasici.

Victor.

Cătră clerul român.

— Apel. —

Preaonorate Dle, în Hristos Frate!

Știut este, că trăim vremi de grele încercări pentru biserica creștină, — zile negre, căci pe orizontul bisericii întemeiate de Rescumpărătorul lumii se ridică nori vestitori de furtună, cari amenință așezămintele sfinte cu dezastru. Dușmanii neîmpăcați ai npselui de creștin și a tot ce e în legătură cu credința izvorâtă dela tulpina sfintei cruci; luptă din răspuneri, ca să poată răsturna și să poată distruge tot ce timp de două zeci veacuri s'a zidit întru ridicarea bisericii pompoase a Sionului creștinesc.

Lupta lor se extinde pe toate terenurile vieții religioș-morale, și mai pre sus de toate dușmanii noștri au în mână o mare putere: *pressa*. Azi, abia mai găsești om cu cevaș carte, om cunoscător de scrisoare, care să nu ia la mână roadele dezastruoase a ostentelilor vrăjmașilor bisericii, cari scrierile lor le lătesc în sute și mii de exemplare, în sute și mii de chipuri și feluri. Rezultatul muncii lor neobosite se dovedește preadureros la poporul nostru în manifestațiunile potrivnice credinței și moralei creștinești. Azi vedem socialiști, pocăiți, luminați (?) și mai știi, câte feluri de oameni.

În fața tendințelor distrugătoare ale inamicilor noștri, noi — clerul creștinesc — nu putem stă nepăsători. Avem să ne înarmăm cu armele puternice ale cuvântului, dacă vrem să salvăm credința erezită dela stremoși, și dacă vrem să scăpăm pe poporul nostru de otrava scrierilor și învățăturilor în toate privințele păgubitoare credincioșilor noștri.

În acest scop am înființat, cu începerea anului curent 1906, revista pentru predici: „*Păstorul Sufletesc*“, în care publicând predici și învățături pentru fiecare Duminecă și Sărbătoare de peste an, iar în partea a doua scrieri referitoare la unele chestii pastorale, — am ușurat împlinirea grea a chemării preotului ca păstor al turmei credincioase. În decursul acestui an ne-au onorat — și avem prețuitele promisiuni și pentru viitor — cu lucrări valoroase bărbați cu trecut de 20—30—40 ani în literatura bisericească, nume bine cunoscute în ale oratoriei sacre.

Ca însă scopul ce ni-l putem ajunge, ca și pentru viitor să putem susține revista noastră, avem lipsă, pe lângă cel moral și sprigin material. În acest scop ne-am luat voia a vă adresa acest apel cu rugarea, ca să vă însiruiți și P. O. D. între abonienții periodicului de predici „*Păstorul Sufletesc*“, care și în viitor va apărea în fie-care lună odată, în Șimleul-Silvaniei și va avea ca conținut — ca și până acuma — în partea I. predică pentru Dumineci și sărbători, în partea a II. scrieri din viața pastorală și despre diferite chestii bisericești, iar în partea a III. o cronică a evenimentelor mai însemnate bisericești.

Prețul de abonament și pe viitor pentru Austro-Ungaria va fi pe un an 10 coroane, pe 1/2 an 5 cor., pentru România pe un an 16 lei, pe 1/2 an 8 lei. Abonamentele, pe cum și orice scrisori sunt a se trimite la adresa: „*Păstorul Sufletesc*“ — Szilágy-somlyó.

Pentru ca se fim orientați de timpuriu ce privește numărul prenumărăntilor, — prenumărăntii rugăm să ni-se trimită până în 20 Dec. a. c. st. n.

Nădăjduind a putea fi părtași sprijinului moral și material al P. On. Dv. semnăm cu reverință frățească.

Șimleul-Silvaniei, la 20 Novemvrie 1906.

Redacțiunea „*Păstorului Sufletesc*“.

REVISTE.

Franța. A sosit ziua de 11 Decembrie 1906, zi de mare însemnătate, pentru că în aceea zi încetează oficios valoarea concordatului încheiat în 1801 între Papa și Napoleon I. De fapt n'a mai existat nici până acum, dar acum îl declară de nimicit guvernul frances. Cu ziua de azi se începe executarea legii, care desparte biserica de stat,

și ia dela biserică toate drepturile, ce le are pe baza concordatului: averile, dreptul de întrunire și altele. De aici încolo biserica va fi supusă legii aduse în 1881 în cauza asociațiilor.

Ziua de 11 Decembre n'a trecut așa ușor, cum ș'au închipuit atot puternicii Franței. Papa a dat la timp — ordin episcopilor și preoților, ca nime să nu se supună legii celei mai nedrepte, ci să continue și mai departe cultul divin ca și până acum. — Guvernul nu s'a așteptat la aceasta de loc. Olemenceau auzind despre ordinul cel mai nou al Papei a zis: Biserica vrea să aibă războiu, îl va avea. Papa se amestecă în trebile interne ale republicei, și îndeamnă pe Francezi să nu se supună legii. — Ministrul de culte Briand a declarat, că el până acum a fost foarte prevenitor cu biserica, de aici încolo va fi însă cât se poate de radical, nu va cruța pe nime: acest ministru a și propus deja conziliului de ministrii 4 proiecte pentru executarea legii de separațiune, între altele e: luarea averii bisericești, prigonirea preoților, cari nu se vor supune legii acesteia, acestora le ia dreptul de cetățan francez, și-i dă afară peste graniță. — Asemenea măsuri ia ministrul de justiție și cel de războiu.

Până acum n'au sosit încă știri despre preluarea bisericilor și a caselor parohiale. Numai despre secretariul nunțiatului, care rămase în Paris și după depărtarea nunțiatului Lorenzelli, spune o telegramă, că guvernul a decis să-l escorteze în 11 Dec. sara la granița Franciei. El n'a așteptat escortarea, ci înainte de aceea a plecat la Roma, și a și făcut deja raport Sfinției Sale și Secretariului de stat despre stările din Franța.

Gazetele mai serioase din Franța sunt foarte îngrijate pentru viitor. Celea naționaliste (catolice) acuză pe guvern, că a creat o desbinare în sinul națiunii franceze, carea se opune nu numai intereselor ci și istoriei acelei națiuni.

În Franța numai acum se începe adevărata luptă. Dumnezeu să ajute Franței să dea lumii un testimoniu strălucit despre convingerea sa religioasă, cum a dat la rândul său Germania!

Cătră Cetitori!

Greaua sentință, ce ni-s'a rostit, ne îndeamnă imperios, să apelăm cu toată încrederea cătră iubiiții nostri cetitori, rugându-i să grăbească a-și achita abonamentele restante pe anii trecuți și a le reînoui pe anul viitor. Amenda de 1200 cor. și speșele de proces, cari de sigur, iar se vor ridica la aceeaș cifră, ne nuplă de griji, neavând de unde le depune, de nu vor incurge din prenumerațiuni. Așteptăm o dovadă de alipire dela cei ce ne iubesc. Celor ce și în fața acestei situații critice vor rămânea reci, le vom sista dela Anul nou spedarea foii și vom lua măsuri pentru încassarea restanților.

Redacția și Administrația foii.

Noutăți.

Promoție. Traian Pop, fiul învățătorului nostru din Șinca-veche, stipendist a fundației Șulțane, a fost promovat de doctor în drept la universitatea din Cluj. Bravului tiner, care e numai de 21 ani și care și ca student la gimnaziul nostru a dat strălucite dovezi de hărnicie și inteligență, — îi aducem cele mai sincere felicitări, dorind să aivă cât mai mulți imitatori.

Ziaristic. Se anunță, că comitetul partidului național, a hotărât înființarea în Pesta a unui ziar cotidian, care va apărea în zilele acestea. Știrea aceasta nu poate, decât să ne umple de bucurie, de vreme ce să știe, cât de schimbate apar adese vorbirile deputaților nostri în ziarele magiare.

Știri literare. Am primit url duplu din interesanta și folositoare publicație: „Grădina de copii“, revistă de educație, ce apare sub conducerea dlui și dnei Neamțu. Numărul acesta cuprinde versuri de Coșbuc și felurite jocuri și povestiri pentru copii. Unele din versurile și jocurile acestea sunt ilustrate ori aranjate pe note, ca să poată fi însoțite de cântare. — *Viața românească* dela Iași, a apărut nr. 9, cu articole de Bogdan-Duică, Kernbach Topan, Ranetti ș.a. Regretăm că nu putem aproba intru toate tendința acestei reviste, care în a doua capitală jidovită a Moldovei, ar putea realiza frumoase ideale. — „Păstorul sufletesc“ din Șimleu, după cum ni-se scrie — apare dela Ianuar 1907. Înainte de copertă, lucrată de distinsul nostru pictor Octavian Smigelschi. Să sperăm, că și în cuprinsul revistei vor sporî tot mai mult înbunătățirile, pe cari le reclamă onoarea și binele nostru!

Expoziția națională dela București a fost închisă Joi, în 6 Dec. Festivitatea s'a ținut în arenele romane, fiind de față număr mare public, în frunte cu M. S. Regina Elisabeta. Ministrul Lahovari a ținut discursul de închidere, în care face elogiul Regelui, și laudă pe toți, cei ce au colaborat la succesul expoziției.

Faptă frumoasă. Cetim în ziarele noastre, că pedagogii dela Blaj au adresat o scrisoare direcțiunii gimnaziului dela Brad, în care se oferă, a aranja un concert în ori-ce oraș va recomanda direcțiunea; venitul curat să fie al fondului gimnaziului dela Brad. — Această frumoasă pornire a pedagogilor nostri e întimpinată cu simpatii din partea tuturor. O dovadă aceasta mai mult, că la Blaj nu se cultivă veleitățile confesionale, ca poate aiea.

Constituire. Societatea română academică social-literară „Carmen Sylva“ din Graz, și-a constituit comitetul pe anul administrativ 1906/7. În modul următor: Președinte: Nicolau Botean, stud. în medicină. Secretar: Lazăr Iliescu, student în drept. Cassar: Emil Birtolon, student în drept. Bibliotecar: Adrian Popescu, stud. în drept.

Reuniunea femeilor române din Blaj, își va ține duminică, în 16 crt. a doua seară la 8 oare seara în localni Casinei. Va diserta dl. Ioan Isaic, subprefectul Internatului de băieți, declamează dșoara Turica Negruș și cântă la pian dșoara Lucia Murășan. — Reușita searete prime din 2 Dec. a. c încă a fost deplină. Disertația dlui Aurel Gajia, profesor preparandial, despre lirismul lui Eminescu și Coșbuc, a fost ascultată cu toată atențiunea și disertantul a fost felicitat de mulți. Și bine aleasă și foarte bine declamată a fost „Dăscălița“ de dșoara Leni Simțion. Aplauze nesfârșite însă a primit simpatica dșoara Silvia Nestor, care a cântat câteva hore românești la pian.

Dela societatea meseriașilor nostri. — Duminică, în 9 Decembrie prof. G. Precup a vorbit unui frumos număr de meseriași, adunați în sala casinei române. — Subiectul conferinței a fost: *Din lumca sentimentelor.* Cu pilde vii a cercat să pătrundă la înțelesul auditorului, arătând necesitatea de a cultiva în inimile oamenilor sentimentele morali de adevăr și estetice. Băiețelul Temi Trifan și fetița Băcilă, au declamat cu siguranță două frumoase poezii. — Mamele acestor băieți sunt vrednice de toată lauda. Proxima conferința va fi Duminică, în 16 Decembrie la 5 oare d. a. Va ceti dl prof. Ales. Ciura. — Intrarea 10 fileri.

Nouă linie ferată În 15 crt. se va preda comunicațiunii publice noua linie ferată Beclean-Năsăud, care de sigur, va fi de importanță pentru Năsăud și băile dela Sângeorgiu. Dela Năsăud linia se va continua și mai departe până la granița Bucovinei. De asemenea se anunță începutul lucrărilor pentru construirea unei linii ferate între Turda-Câmpeni și Abrud. Se vede, că planul de a se continua linia Alba-Iulia-Zlatna până la Abrud s'a amânat, fiind-că executarea ei s'a dovedit de prea costisitoare.

Orașe zidite într'o zi. Cetim în „Drapelul“ următoarele șire, cari ne aduc aminte ce poate iscusința omenească, sau vorba italiană: „Si noi è vero...“ Cel mai renumit inginer, sub conducerea căruia s'a zidit într'o singură zi un oraș, a fost George Chesterton Cornwell. Acum 50 ani luând parte în expediția, care a descoperit în Australia bogate mine de aur, a zidit acolo, în decurs de 24 oare, un nou oraș, în care puteau locui comod 3000 oameni. Dar nu numai acest oraș a fost zidit într'o zi. — Orașul Custer din Colorado, a fost zidit în timpul dela resăritul până la apusul soarelui și conținea 500 case drăgălașe de lemn. Se înțelege, tot materialul era strâns gata și așezat la fața locului înainte de începerea zidirii. Afară de indigeni, încă 2000 lucrători străini, au ajutat la zidirea orașului. Orașul Thomas-City a fost construit într'o dupăamează. În câteva oare 3000 de oameni au căpătat în oraș locuință comodă și s'a început și circulația. Ba și o foaie au tipărit și expedit în aceeași zi. Orașul Snyder au început să se zidească într'o Vineri. Sâmbătă seara deja 10000 oameni locuiau în oraș, unde se deschisera imediat și mai multe case de bani și prăvălii mari, ba încă și 2 tramvaie electrice începură a circula.

Dare de samă și mulțămire publică. La concertul dat în 22 Nov. de cătră membrii societății de lectură „Inocențiu M. Clain“ a teologilor din Blaj, cu concursul binevoitor al inteligenței române din loc, sub conducerea d-lui Iacob Murășianu, s'an încassat un total 505 cor. 60 fil. Contribuiri marimonioase am primit dela: Sp. Doamnă Aurelia n. Solomon, directoară 12 cor., Il.

Sr. Alexandru Mocsonyi de Foen 10 cor., Gavril Tripon, avocat 5 cor., Petru Nirăștean, preot 3 cor., Teodor Sas, preot 2 cor. și Ioan Urziceanu, notar 2 cor. Cu ocașiunea concertului au binevoit a suprasolvi următorii domni: Excelența Sa Mitropolitul Dr. Victor Mihályi de Apșa 8 cor. George Bărbat, protopop 5 cor. 50 fil., Alexandru Dobrescu, protopop și Ioan Pantea, v. protopop, câte 5 cor., Iosif Costin, v. protopop 3 cor. 50 fil., Dr. Romul Boila, avocat, Iacob Macavain, vicar, câte 3 cor., N. Șerban, preot și Eugen Nicola, masinist, câte 2 cor. 50 fil., Ioan Moldovan, protopop, Arton M. Popa, protopop, Iosif Lita, vice-protopop, George Pop, preot, George Micu, preot și Nicolau Latin, preot, câte 2 cor., Ioan Hățăgan, protopop, Nicolae Togan, protopop, Iovian Andrei, adm. prot. și Aron Gerasim, v. protopop, câte 1 cor. 50 fil., Dr. Aug. Bunea, canonic, Vasile L. Pop, protopop, Ioan Șolnai, protopop, Alexandru Ciura, profesor, Marian Păculea, preot, Simeon Moldovan, preot, Nicolae Galea, preot, Nicolae Marcu, vicerector sem, Ioan Maior, provisor domibal, Ioan Gergely, preot și Grigoriu Nistor, preot, câte 1 cor., Basiliu Murășan, preot, Silviu Barbescu, preot, câte 70 fil., Emil German preot, Ales. Târnovean, preot I Brânzău, preot, Dr. Eugen Solomon, medic, Artemiu Boeriu preot, Victor Varga, preot, Sever Erdélyi, jurist, Gavril Pop, preot, I. P. Păcurariu, preot, I. M. Montani, protopop, Bazil Stoian, preot, Iosif Marian, învățator, Nicolae Baciu, pantofar și N. N. câte 50 fil. Suma contribuțiilor și a suprasolvirilor este de 107 cor. și 40 fil. pentru care primească marimonioși domni mulțămitele celea mai sincere. — *Comitetul.*

Nr. 34—1906.

(35) 1—1

CONCURS.

Pentru ocuparea unui din celea trei posturi învățătoresți la școala confesională gr.-cat. din Rodna-nouă (Ujradna Besztercze Naszód m.) se escrie concurs până la 30 Dec. n. a. c. Emolumintele: 600 cor. salar fundamental, eventual quinquinale, din fondul scol. gr.-cat. în rate lunar egale anticipative. Pentru cuartir și celea competență: relut anual de 100 cor. în două rate postecipative.

Intre suplicanți vor fi preferiți aceia, cari pe lângă calificația deplină și pe lângă documente de purtare bună și de serviciile de până acum, vor declara că posedă l. magiară în vorbire, apoi vor dovedi că au calificația în regula prescrișă pentru școala economică; vor fi în stare de a conduce și instrua corul. Cererile cu documentele să se înainteze până la termen de sus la subscrișul presidente.

Din ședința senat. scol. conf. gr.-cat.

Rodna-nouă, 8 Dec. 1906.

Pampiliu Grapini
presidente, preot-protop. gr.-cat.

E foarte greu,

ba poți zice aproape imposibil, să gătești un astfel de articol de mâncare, care pentru copii să fie tocmai așa de bun și cu efect, ca *Emulsiunea SCOTT* ce să pregătește din ulei de pește amestecat cu natriu și var, pentru-că *Emulsiunea SCOTT* e bună la gust, ușoară de mistuit și e așa de curată, că nu poate să cauzeze nici cele mai mici perturbări. — *Emulsiunea SCOTT* e cu mult mai bună ca uleiul comun de pește.

Marca de probă a EMULSIUNEI de SCOTT este pescariul ce poartă în spate un pește.

Cu provocarea la aceasta foaie, trimițând 70 fileri, în timbre postale, spe-dează gratis mostra

Dr. BUDAI EMIL,
városi gyógyszerész

(27) 6—12 BUDAPEST, IV. Váci-utca 34/50.

Prețul unei sticle 2 cor. 50 fil.

Se poate căpăta în ori care farmacie.

PARTE SCIENTIFICĂ-LITERARĂ.

Mitropolitul Sava Brancovici,

de
Dr. AUGUSTIN BUNEA.

(Continuare.)

Fiind deci constat, că Sava Brancovici a fost un arhiereu calvinizant, este absurd a mai susține, că el a suferit martiriu pentru „ortodoxia“ bisericeii românești, mai ales, că nu este nici un document vrednic de credință, cu care să se poată adevăra aceasta.

Dl M. a publicat per extensum sentința, cu care Sava a fost osândit (pag. 101—104). Într-însa nu se zice, că Sava s'ar fi împotrivit tendințelor de calvinizare, ori că ar fi apărat „ortodoxia“ și independența bisericeii sale, ci se aduc cu totul alte motive, cari le vom cunoaște îndată. În cronică contemporană scrisă de sasul Andreas Gunesch și publicată de Trausch se face amintire de suferințele lui Sava, dar nici aci nu se pomenesc alte motive, decât cele cuprinse în sentința citată, pe cum se poate convinge ori cine din înseși cuvintele reproduse de dl M. (la pag. 113). Cserei, cronicariul maghiar al domniei lui Apafy, care nu cunoaște sentința Soborului, încă nu pomeneste nimic, că Sava ar fi suferit din motive confesionale, ci ca motiv aduce lăcomia lui Székely László și Naláci István, cari răvniau după averile episcopului și le-ar fi și împărțit între ei (Cipariu, Acte și Fragm. pag. 270). Mitropolitul Țării-Românești, Teodosie, care a trebuit să cunoască motivele căderii lui Sava, în actul din 23 August 1680, spune, că acela a fost scos din scaun „pentru ale lui năpăști“ (Cipariu, l. c., pag. 234), care cuvânt nu însemnează tărnie în credința bisericeii orientale, ci nenorociri, ori pe atunci mai probabil „ispite“, căci în „Tatăl nostru“ din Moltivnicul diaconului Coresi se zice: „...și nu ne duce pe noi în năpaste“ (Prinos lui Sturdza, p. 259), iar în ce ispite a căzut Sava, se va vede mai târziu. Cipariu comentând actul lui Teodosie, nu zice, că Sava a fost scos din scaun „pentru ale lui năpăști, nu vinovății“, precum își amăgește dl M. cetitorii săi (pag. 113), ci zice: „Cuvântul năpăști e scris pe corectură în loc de alt cuvânt șters, care se pare a fi fost vini“ (Acte și Fragm. pag. 236). Deci din observarea lui Cipariu rezultă, că Sava a fost pedepsit pentru ale lui „vini“ (vinovății). În corespondența, ce a avut-o Șerban-Vodă în afacerea lui Sava, nicăiri nu se spune, că acesta ar fi fost prigonit pentru credință, și nici în corespondența diplomatică a lui Apafy nu se indică un atare motiv. (Vezi Iorga, Sate și preoți, pag. 343—344). Singur în actele uniunii dela 1697 spune mitropolitul Teofil, că arhiepiscopul Sava II. ar fi suferit, pentru că prezentându-i-se la masa principelui Apafy un cățel, ca să-l boteze, el nu l-a botezat, deoarece cu o bucată de carne a dovedit, că acel cățel se ține de religiunea calvinească (Nylles, Symbolae, p. 166). Este însă știut, cum se formează fel de fel de legende cu privire la oamenii de poziție socială înaltă, cari au fost loviți de vre-o nenorocire, și este cunoscut, ca să aducem o pildă, că și astăzi circulează fel de fel de faime despre cauzele și chipul morții principelui de coroană Rudolf, cari află crezământ la mulți oameni, pe când cauza adevărată rămâne încă necunoscută. Așa se va fi răspândit și despre un mitropolit Sava povestea cu cățelul, pe care Șincai (Chr. a. 1680) o numește „poveste fără temei“, dar pe care — deși are caracterul unei istorioare naive, — mitropolitul Teofil a crezut-o, pe cum a crezut-o și Clain, și o crede și dl M., care însă (la pag. 119) spune, că istoria cu botezul cățelului s'a putut întâmpla numai după dstituirea lui Sava, și prin urmare nu poate fi socotită ca motiv de prigonire. În „Ierarchia Românilor“ (p. 270) eu nu am admis „veracitatea faptului“ cu botezul cățelului, precum mințește dl M. (p. 118), ci am arătat, că însuși Șincai numește această istorioară „poveste fără temei“, și am dovedit pentru cei ce cred într-însa, că ea nu se referă la Sava Brancovici. Dar chiar și când această istorioară, care nu se află nici măcar în istoria lui George Brancovici, ar fi adevărată, ea probabil nu are de a face cu mitropolitul Sava Brancovici. În actele sino-

dului din 1697 se spune limpede, că cel ce nu a voit să boteze cățelul, a fost Sava al II-lea. Sava II. ca mitropolit al Bălgradului, a fost Sava Vestemeanul (1684—1685). Iar Petru Maior în istoria sa bisericească (p. 81), amintind povestea cu cățelul, o referă, nu la Sava Brancovici, ci la alt Vlădică omorât în cetatea Eciului. Nu există deci nici un document istoric, care să ne arete, că Sava Brancovici ar fi suferit martiriu pentru credința bisericeii orientale, pe care, pe cum am văzut, nu a apărat-o, ci a lăpădat-o, în schimb pentru creziile protestante. Credem în fine, că mimenca nu va conzidera ca un adevărat motiv de prigonire pentru credința povestea absurdă, ce o aduce Clain cu aceste cuvinte: „Se zice, că și prințesa (Ana Bornemissza) avea mare mânie asupra mitropolitului, și că l-ar fi fost părât prințului ca cum ar fi voit a o ispiți la fapta necurăției“ (Șincai, Chr. a. 1680). Poate-să însă închipui, ca o prințesă bătrână să se deosească la astfel de apucături rușinoase față cu un mitropolit și mai bătrân decât ea? În fața acestor dovezi înzădar s'ar mai referi cineva la istoria mincinoasă a lui G. Brancovici, care până acolo a mers cu mistificările, încât și anul morții lui Sava l-a dat fals, adevă 1680 (la Mangra, pag. 128), când el știă bine, că fratele său a mai trăit și după acel an, și că în 1683 a fost ridicat la rangul de baron din partea Nemților amăgiți de acești Sârbi. Inzadar s'ar provoca cineva și la scriitorii moderni, a căror spuse nu merită crezământ, ne fiind adevărate cu acte istorice, și fiind întemeiate pe spusele lui George Brancovici, pe care însuși istoricul sârbesc Ilarion Ruvaraț îl socotia de un mincinos (La Thim, A szerbek története, pag. 88).

Pentru ce a suferit așa dară Sava Brancovici? Eu atât în „Vechile Episcopii“ (pag. 129), cât și în „Ierarchia Românilor“ (pag. 274), am arătat, că el a suferit din motive politice, cari n'au de a face nici cu biserica românilor, nici cu neamul românesc, și anume din motivul, că George Brancovici, fratele mitropolitului Sava, intrase în legături cu partida ungurească, care lucra la Constantinopol pentru răsturnarea lui Apafy. Explicarea aceasta a căderii lui Sava, dl Iorga (Sate și preoți, p. 342) o admite ca deplin întemeiată, arătând apoi, că frații Brancovici aveau legături și cu alți dușmani ai lui Apafy, și anume cu Șerban-Vodă, care dela începutul domniei sale nu putea suferi pe vecinul principe ardelean. Iar acum vine și dl M. și ne spune: „Fără îndoială însă, cauza mai depărtată a căderii lui Sava e de natură politică“ (pag. 119). Dar dacă lucrul stă așa, pentru ce se nascocesc alte motive contrare cu toată purtarea lui Sava și cu toate documentele contemporane? Ce lipsă avem noi Români să facem din un Sârb, care s'a îmbogățit din sudoarea Românilor, un martir al neamului și bisericeii românești? Nu este oare rușine, să îndopăm poporul românesc cu minciunile aventurierului George Brancovici, a cărui istorie despre fratele său Sava este cea mai brutală pălmuire a adevărului istoric, ce răsare limpede și luminos din documentele contemporane vrednice de credință? Nu este de datorința istoricografilor moderni a înlătura părerile greșite izvorâte toate la istoricii nostri numai din istoria falsă a lui George Brancovici, care, pe cum s'a putut convinge cetitorul și până acum, absolut nimic nu a lăsat nemistificat și nefalsificat, și care până și trecerea la calvinism a preoților nostri, zice că se făcea prin raderă barbelor (la dl M. pag. 49), măcar că și calvinii poartă sau pot purta barbă?

* * *

Ași putea să nu merg mai departe, căci am dovedit pe deplin, că Sava Brancovici a fost un Sârb din Ineu, iar nu din familia despotului sârbesc George Brancovici, că el nu a apărat credința și constituția bisericeii românești orientale, ci din contră a promovat calvinirea ei, și că prin urmare nu poate fi socotit nici mare român, nici mare „ortodox“, și cu atât mai puțin martir al „ortodoxiei“ orientale. Acestea au fost adevărurile principale, cari le-am susținut în scrierile mele și pentru cari ignoranții și răutăcioșii s'au năpustit asupra mea cu atâta urgie.

(Va urmă).

Dracul în școală,

Povestire populară, după Bolanden tradusă de
Augustin Paul.

(Continuare)

28

XI. Un Congres Didactic.

Acele spirite antireligioase cari au creat fatalele școli neconfesionale, au creat și congresele didactice. — Aceste congrese ne desvăluiesc destul de clar tendințele acelor spirite întru promovarea ateismului și tăgăduirea revelațiunii, precum și dărâmarea bisericeii. Ceea ce se iscodește și țese în taină, ceea ce se lucrează și plănuiește în logile francmasonice de către bărbații adunați acolo spre a complota împotriva lui Dumnezeu și a ordinii de stat, — în congresele didactice iese la iveală în toată goliciunea sa. Foarte rar se prezintă învățători de sentimente religioase și fond moral la aceste adunări. Cu toate acestea Anton Gerstle se hotără să participe în congresul convocat în orașul apropiat. El voia să cunoască ținta și scopurile unei părți din corpul didactic, și congresul îi oferia pentru aceasta cea mai bună ocaziune.

În dimineața unei zile de toamnă se grăbi deci spre gară și plecă la oraș. Acolo drapelele arborate de către hotelieri și birtași în onoarea oaspeților lor arătau destul de evident că se petrece ceva. De asemenea se vedeau pe străzi mulți bărbați străini, îmbrăcați elegant și cu maniere arogante alergând spre sala cea mare orașenească. Aceasta era împodobită cu stegulețe multicolore și cu ghirlande de verdeață. În fundul sălii era așezată tribuna decorată și ea cu ghirlande și draperii roșii.

La ora fixată pentru începerea congresului se grămădiau participanții pe toate ușile până ce se umplu sala cu vre-o două-spre-zece sute de învățători și două duzine de învățătoare. Pe scenă ocupară loc căpeteniile neconfesionale, oratorii reputați și corifeii militanți ai școlii anticreștine, dintre cari unii purtau la butoniere rosete colorate... semnele meritelor pentru patrie!

Toni ocupă loc aproape de tribună. El observă toate mișcările și ascultă convorbirile, ce se puteau auzi din zgomot. Purtarea nefemeiască a câtorva jidovoaiice din apropierea lui îl supără însă strajnic.

După îndeplinirea formalităților și alegerea prezidentului, care salută oaspeții prin câteva cuvinte călduroase, apărură pe tribună un bărbat palid, al cărui discurs formă oarecum diapasonul simphoniei neconfesionale.

„Onorați colegi!“ strigă el cu toată forța subțirei sale voci. „Vă salut ca pe niște Promethei salvatori, cari crează pe oamenii spirituali. Da, voi creați pe oameni pentru a două oară. Acela însă, care crează pe om este Dumnezeu. Astfel învățătorul este Dumnezeu. — Poporul este Dumnezeu, învățătorul este Dumnezeu, și adevăratul Dumnezeu este cel mai mare Dumnezeu. Acesta este crezul meu, — aceasta este trinitatea mea pe care o ador și înaintea căreia mă închin.“

¹⁾ Oesterreichischer Schulbote, Zeitschrift für die Interessen des oesterreichischen Schulwesens, Heft X, pag. 259. Anul 1879.

Această latrie plăcu ascultătorilor în mod extra-ordinar. Nici cel mai infumurat și mai grandoman învățător neconfesional nu putea cere mai mult.

Toni însă rămase înlemnit și privia la orator cu o expresiune de spaimă neștiind dacă are a face cu un alienat sau cu un blasfemant diabolic. Și când auzi aplausele ce acoperiau cuvintele oratorului, scandalizarea lui Toni ajunsese la culme.

„Fîndcă noi am venit pe lume din Dumnezeu adevărului ca niște Dumnezei ai luminei“, continuă oratorul, „de aci se deduce datoria noastră de a combate din toate forțele noastre cu hotărâre și curaj, întunecatul și să-l urmărim până în cel din urmă colț. Noi știm unde Iși are reședința, ignoranța și superstiția. Tărâni sunt indobitociți prin superstiție și zelotism. Aceasta trebuie să fie altfel!“

„Așa este, — bravo!“ strigară mai multe voci.

„Învățătorul este chemat să pună capăt superstiției“, continuă oratorul ridicând capul cu mândrie și punând mână pe piept.

„Învățătorul se luptă pentru lumină contra întunecului. Învățătorul răspândește înțelepciunea. Învățătorul“, strigă el cu accentuare, liberează poporul din robia popilor. Învățătorul ridică copiii la înălțimea timpului. Învățătorul se opune cu disprețul vieții sale împotriva turbării popilor“.

Aplause frenetice.

„Învățătorul nu se teme de fanaticii bigoti!“

Aplause asurzitoare.

„Învățătorul“, anunță oratorul cu un aer foarte important, „salvează renumitul inel din piesa „Natan“ a lui Lessing, care este amenințat a se cufunda în adâncimile vaturilor tulbure. Învățătorul reputează cu spirit predicile popilor“.

„Foarte bine!“ laudă Knack din Schwanheim.

„Cine stă față în față cu învățătorul?“ exclamă el în ton de dispreț. „Față în față cu învățătorul stă o armată întreagă de bonzi urlători și popi. Învățătorul însă nu se teme!“ asigură el mândru cu un semn negativ din cap“.

Aplause prelungite.

„Purtătorul luminei timpului nostru, învățătorul, nu șovăește și nu desperează“, anunță vocea cea subțire de pe tribună, „când bisericile răsună de predicile selbatice ale popilor fanatici, cari sub pretext că luptă pentru credința creștinească, luptă contra culturii, științei și a progresului. Dacă învățătorul este un Dumnezeu, o lumină ieșită din adevăratul Dumnezeu, atunci el este nebruit, atotputernic. Acele forțe întunecate, mascate sub nimbul sacerdoțiului, — acei apostoli ai nebuniei, cari vor să ardă pe învățători pe rug și să întunece soarele — nu sînt în stare să facă nimic împotriva noastră“.

Aplause nestărsite.

„De aceea, Onorați Colegi, fiți deapururi viteji în lupta contra dușmanilor culturii, cari vor să lipsească poporul de supremele bunuri: de adevăr și de libertate“.

Oratorul părăsește tribuna în strigăte

¹⁾ Freie pädag. Blätter XIV, pag. 349.

de bravo! Trăiască! și aplause frenetice. Între cei prezenți se discuta viu asupra impresiilor primite. Injuriiile și calomniile la adresa reprezentărilor credinței religioase erau după gustul bărbaților neconfesionali întocmai ca și zeificarea învățătorului. Mulți se ridicau și se întindeau privind împrejur cu niște ochi în cari ardea văpaia antipatică a grandomaniei.

Toni era zdrobit.

„Ne mai auzit!“ vorbii el în sine. „Pe toate frunțile văd scrisă sentința diavolului: „Eritis sic ut dii“ = veți fi ca Dumnezeii. Ceea ce am auzit, fura răutatea, prostia și minciuna pătimasă, — iar ceea ce văd înaintea mea sunt sbruciumările unor oameni epileptici, alieuați!“

Deodată amuți larma, dar numai pentru câteva minute. Un alt hătbat se urcă la tribună în aplausele generale ale asistenților. Acest bărbat era părintele școlii normale neconfesionale în Austria, un propagandist neobosit al școlii anticreștine, care cutierase ca predicator ambulant toată Germania, cu scop de a ține discursuri pe la congresele didactice liberale, — era Dr. Friedrich Dittes. Cu o închinăciune ușoară mulțumi el publicului pentru ovațiile, ce i-s-au făcut, și apoi a început să vorbească cu glas sonor:

„Domnilor! Să-mi dați voie să dezvolt mai departe subiectul pe care l-a atins Onoratul antevorbitor... Teologia, sau învățătura despre Dumnezeu nu se poate concilia cu pedagogia, sau învățătura despre educație. O împăcare între aceste două este absolut imposibilă. Teologia se bazează pe niște propoziții, cari nu sunt experimentale și nu se pot dovedi în mod științific. Așa este de exemplu învățătura despre păcatul original, despre revelațiunea divină, despre treime, despre minuni, despre îngeri și despre draci. Toate acestea dogme n'au nimica comun cu principiile științei, care se bazează pe științele naturale, pe experimente și rațiune“.

„Foarte adevărat!“ strigară mai multe glasuri și toate capetele se mișcau în semn de aprobare.

(Va urma).

Proprietar, editor și redactor răspunzător:

Aurel C. Domșa.

Nr. 470—1906.

EDICT.

După ce IOAN SECHEL gr.-cat. dr. Cergăul-mic și-a părăsit fără cauză pe legiuita sa soție Iovuca Pinea, tot de acolo, și nu i-se știe ubicațiunea, prin această este provocat ca în timp de un an și o zi să se prezinte înaintea subscrisului, căci la caz contrar, procesul divorțial urzit în contra-i se va pertracta și în absența lui.

Oficiul protopopesc al Blajului ca for matrimonial de I. instanță.

Blaj în 26 Noemvrie n. 1906.

Georgiu Bărbat,
protopop gr.-cat.

(33) 3—3

A apărut!

A apărut!

„CALENDARIUL UNIREI“ pe 1907.

Prețul 50 fil. + 10 fil. porto.

La expozițiunea milenară din Budapesta dela 1896
premiat cu medalia cea mare.

Turnătoră de clopote și fabrica de scaune de fer pentru
clopote a lui

ANTONIU NOVOTNY

în Timisoara-Fabric

(8) 30 - 52

se recomandă spre pregătirea clopotelor nouă, pe cum la turnarea de nou a clopotelor stricate, mai departe spre facerea de clopote întregi armonioasă, pe lângă garanție pe mai mulți ani, provăzute cu ajustări de fer bătut, construite spre ale întoarceră cu ușurință în ori ce parte, îndată ce clopotele sunt bătute de o latură prin aceea ce sunt mântuite de crepare. — Cu deosebire recomand

→ clopotele găurite ←

de mine inventate și mai de multe ori premiate, cari sunt provăzute în partea superioară — ca violina — cu găuri după figura S și pentru aceea au un ton mai intensiv, mai limpede, mai plăcut și cu vibrarea mai voluminoasă, decât cele de sistem vechiu, așa, că un clopot patent de 327 kg. este egal în tonul unui clopot de 461 kg. făcut după sistemul vechiu. Mai departe se recomandă spre facerea scaunelor de fer bătut, de sine stătătoare, — spre preadjustarea clopotelor vechi cu ajustare de fer bătut — ca și spre turnarea de toace de metal.

Prețcuranturi ilustrate se trimit la cerere gratuit și franco

Institut indigen. Banca de asigurare

„Transilvania“

din Sibiu

(7) 30 - 52

intemeiată la anul 1868

în Sibiu, strada Cisnădiei nrul 5 (edificiile proprii), asigură în cele mai avantajoase condiții:

contra pericolului de incendiu și exploziune. edificii de ori-ce fel, mobile, mărfuri, vite, nutrețuri și alte produse economice etc.

asupra vieții omului

în toate combinațiile, capitale pentru cazul morții și cu termin fix. asigurări de copii, de zestre, rente pe viața întreagă etc. etc.

Asigurări populare fără cercetare medicală

Asigurări pe spese de înmormântare cu solvirea imediată a capitalului.

Valori asigurate contra incendiului: 90,981.088 coroane.

capitale asigurate asupra vieții: 9,125.898 coroane.

Dela întemeiere institutului a solvit: pentru despăgubiri de incendii 4,077,788.78 c. petru capitale asigurate pe viață 3,568,863.37 cor.

Oferte și ori-ce informațiuni se pot primi dela: Direcțiune în Sibiu, str. Cisnădiei nr. 5 etagiu I. curtea I.

și prin agenturile principale din Arad, Brașov, Bistrița și Cluj, precum și dela subagenții din toate comunele mai mari.

A APĂRUT:

„Mântuește-ți sufletul“

Predici pentru misiuni.

Traduse de membrii Societății de lectură „Inocențiu M. Klain“ a Teologilor din Blaj.

Această carte în urma felului practic de a vedea și expune adevărurile ce le tractează, corespunde pe deplin scopului ce-l urmărește. Atât ca instrucție religioasă, cât și ca predicarea cuvântului dumnezeesc e la înălțimea dorită.

Constă din 37 coale 8° și costă 4 cor. 50 fil.

Se poate cumpăra dela Societatea de lectură „Inocențiu Micu Clain“, și dela Librăria Seminarială.

Cea mai bună apă minerală.

Aduc la cunoștința Onoratului Public că
singur eu pot servi cu apa de:

RÉPÁTI

(21) 7—10.

cea mai excelentă și sănătoasă
apă minerală.

BLAJ,

SALAMON SINBERGER.

Cea mai minunată și sănătoasă apă minerală.

Comunicarea trenurilor

prin gara Kükülöszög — Blaj.

— Valabilă dela 1 Octomvrie n. 1906. —

cătră	g a r a	dela
	Teiuș—Tövis	
12:48	tren de persoane	1:02
7:35	tren accelerat	12:22
7:02	tren mixt (numai Joia)	4:05
2:52	tren accelerat	2:13
1:20	tren de persoane	9:05
	Copsa—Kis-Kapus	
1:07	tren de persoane	12:43
12:23	tren accelerat	7:34
4:09	tren mixt (numai Joia)	6:53
2:14	tren de persoane	2:15
9:06	tren accelerat	2:51
	P a r a j d	
3:02	tren mixt	8:44
2:43	tren mixt	6:48
9:11	tren de persoane (Luni, Mercuri, Sâmbătă)	12:38

Tusă!

Cine nu să îngrijește de
tusă păcătuiește contra sa.

Caramelle de piept ale lui Kaiser

cu 3 brazi

probate de medici și recomandate contra tusei, răcelii, guturaiului. 4512 recunoștințe dovedesc efectul minunat al acestei medicini. — Un pachet costă 20 și 40 fil. și să pot afla la farmacia Carol Schiessl — Blaj. (13) 22—32